



# Ziņu izlaidums

no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

EIROPAS 2022. GADA ZIŅOJUMS PAR NARKOTIKĀM: SVARĪGĀKIE FAKTI

## Narkotiku piegāde un lietošana pēc Covid-19 uzliesmojuma atgriežas

(14.06.2022., LISABONA — **EMBARGO 11.00 CET/10.00 Lisabona**) Straujais narkotiku piegādes un lietošanas pieaugums pēc Covid-19 ierobežojumiem ir viens no jautājumiem, ko šodien īpaši uzsvēra **ES narkotiku aģentūra (EMCDDA)**, publicējot **Eiropas 2022. gada ziņojumu par narkotikām — tendences un aktualitātes** <sup>(1)</sup>. Ziņojumā sniegts jaunākais pārskats par situāciju narkotiku jomā Eiropā, izpētot ilgtermiņa tendences un jaunus apdraudējumus. Laikā, kad starptautiskā situācija rada jaunus izaicinājumus, ziņojumā ir aplūkots arī tas, kā pašreizējie globālie notikumi var ietekmēt Eiropas narkotiku problēmas dinamiku nākotnē.

Gada pārskatā ir aprakstīts, kā Eiropas narkotiku radītās problēmas turpina attīstīties un kā inovācijas virza narkotiku tirgu. Narkotiku pieejamība visā ES joprojām ir augsta (dažos gadījumos, piemēram, kokaīns, pārsniedzot pirmspandēmijas līmeni), un joprojām parādās spēcīgas iedarbības un bīstamas vielas. Ziņojumā arī norādīts, kā kaņepju preparāti kļūst arvien daudzveidīgāki un kā palielinās sintētisko narkotiku ražošana Eiropā.

Attiecībā uz narkotiku lietošanu ir arī pazīmes, kas liecina par atgriešanos pie pirmspandēmijas līmeņa. Piemēram, notekūdeņu analīzē tika konstatēts kokaīna, kreka, amfetamīna un metamfetamīna lietošanas pieaugums dažās pilsētās laikposmā no 2020. gada līdz 2021. gadam <sup>(2)</sup>. Tā kā Covid-19 ierobežojumi visā Eiropā ir atviegloti, šķiet, ka narkotiku lietotāju ārstēšana un citi pakalpojumi ir atgriezušies ierastajā praksē, vienlaikus saglabājot dažus no inovatīvajiem paņēmieniem, kas tika ieviesti mājāsdes laikā (e-veselības pakalpojumi, telemedicīna).

**Eiropas iekšlietu komisārs Ylva Johansson** saka: “Tas, ka sintētisko narkotiku ražošana turpina eskalāciju ES, liecina par to, ka organizētās noziedzības grupējumi pastāvīgi cenšas gūt peļņu no nelegālās narkotiku tirdzniecības, pakļaujot riskam sabiedrības veselību un drošību. Īpašas bažas rada tas, ka partnerības starp Eiropas un starptautiskajiem noziedzīgajiem tīkliem ir palielinājušas kokaīna un rūpnieciska mēroga metamfetamīna ražošanas pieejamību Eiropā. Līdz ar to pieaug lietošanas apjoms un kaitējums. ES un tās dalībvalstis, sadarbojoties, turpinās apkarot šos pieaugošos apdraudējumus, pamatojoties uz ES noziedzības prioritātēm un narkotiku un drošības stratēģijām.”

**EMCDDA direktors Aleksis Gūsdels (Alexis Goosdeel)** piebilst: “Šajā ziņojumā ietverta take-home vēstījumu var apkopot trīs vārdos: *Visur, viss, ikviens*. Plaši pazīstamas narkotikas nekad nav bijušas tik pieejamas, un joprojām parādās spēcīgas iedarbības jaunas vielas. Mūsdienās gandrīz jebkas, kam piemīt psihoaktīvas īpašības, var būt narkotisks līdzeklis, jo izplūst līnijas starp legālām un nelegālām vielām. Un tā kā narkotiku radītās problēmas saasina lielāko daļu citu mūsdienās risināmo veselības un sociālo problēmu, tās var ietekmēt visus — gan tieši, gan netieši. Šis ziņojums ir pieejams laikā, kad mūsu dzīves telpas skar lieli starptautiski notikumi. Analizējot pašreizējās tendences un jaunus apdraudējumus, tiek pētīts, kā šie notikumi nākotnē var ietekmēt narkotiku radītās problēmas Eiropā. Esmu cieši pārliecināts, ka sarežģīto politikas jautājumu risināšanu narkotiku jomā mēs varam risināt tikai tad, ja savas atbildes pamatā būs līdzsvarota un uz pierādījumiem balstīta problēmas izpratne.”

## Turpina parādīties bīstamas jaunas psihoaktīvās vielas — katinoni uzmanības centrā

**Jaunas psihoaktīvās vielas** (JPV) Eiropā joprojām parādās reizi nedēļā, un tas rada problēmas sabiedrības veselības jomā. Ar **ES agrīnās brīdināšanas sistēmas** (ABS) starpniecību 2021. gadā pirmo reizi tika ziņots par 52 jaunām narkotikām, tādējādi EMCDDA uzraudzīto jauno psihoaktīvo vielu kopējais skaits sasniedza 880. 2021. gadā pirmo reizi tika ziņots par 6 jauniem **sintētiskajiem opioīdiem**, 6 **sintētiskajiem katinoniem** un 15 jauniem **sintētiskajiem kanabinoīdiem**. Šodien tiek publicēts jauns ziņojums par ABS sasniegumiem, jo tīkls atzīmē savu 25. gadadienu (3).

Eiropā 2020. gadā ir konfiscēts rekordliels jaunu psihoaktīvo vielu daudzums (27 ES valstīs, Turcijā un Norvēģijā), kopā 6,9 tonnas (41 100 konfiskācijas gadījumu). No konfiscētā materiāla 3,3 tonnas bija sintētiskie katinoni, ko bieži pārdod kā aizstājējus vispāratzītiem stimulantiem (piemēram, kokaīnam, MDMA). Pēc sintētisko katinonu kontroles Ķīnā lielākā daļa šo vielu, ko 2020. gadā ievada Eiropā, bija ražotas Indijā, kas, iespējams, atspoguļo tirgus pielāgošanos juridiskajām kontrolēm un piegādes ierobežojumiem. **EMCDDA** 2021. gada beigās uzraudzīja 162 sintētiskos katinonus, padarot to par otro lielāko NPS kategoriju, kas tiek novērota pēc sintētisko kanabinoīdu lietošanas (tika uzraudzīti 224 gadījumi). Rekordlielā sintētisko katinonu kontrabanda uz Eiropu un ziņojumi par kaitējumu (piemēram, saindēšanos) ir ierosinājuši jaunas reakcijas. Diviem sintētiskiem katinoniem **3-MMC un 3-CMC** 2021. gadā tika veikts riska novērtējums, un Eiropas Komisija ir ierosinājusi veikt to kontroli visā ES.

## Kaņepes — jaunas tendences Eiropas vispopulārākajai nelegālajai narkotikai

Norises kaņepju jomā rada jaunus izaicinājumus attiecībā uz to, kā valstis reaģē uz Eiropā visbiežāk lietotajām nelegālajām narkotikām. Kaņepju preparāti kļūst arvien daudzveidīgāki, tostarp ekstrakti un ēdami produkti (ar augstu THC saturu) un CBD produkti (ar zemu THC saturu). Mainās arī Eiropas kaņepju politikas vide, pakāpeniski paplašinoties politikas jomu tvērumam. Papildus nelikumīgai kaņepju kontrolei politika tagad aptver regulējumu attiecībā uz kaņepēm medicīniskiem un citiem lietošanas veidiem.

Vidējais THC saturs hašišā 2020. gadā bija 21 %, gandrīz divreiz lielāks nekā marihuānai (11 %), un tas mainīja pēdējos gados novēroto tendenci, kad marihuānai parasti bija augstāka iedarbība. Tas atspoguļo tirgus inovāciju, jo hašiša ražotāji, parasti no valstīm ārpus ES, šķiet, ir reaģējuši uz konkurenci, ko rada Eiropā ražota marihuāna. Ziņojumā ir arī uzsvērts, ka pastāv bažas par nelikumīgu kaņepju preparātu pieejamību sintētiskajiem kanabinoīdiem, kas var būt ļoti iedarbīgi un toksiski. Lietotāji, kuri uzskata, ka ir iegādājušies dabīgus kaņepju preparātus, iespējams, nezina, ka šīs zāles satur sintētiskos kanabinoīdus un ka tās ir pakļautas lielākam veselības riskam.

## Pazīmes, kas liecina par narkotisko vielu ražošanas, tirdzniecības un pieejamības pieaugumu Eiropā

2020. gadā tika likvidētas vairāk nekā 350 nelikumīgas narkotiku ražošanas laboratorijas, tostarp dažas liela mēroga kokaīna, metamfetamīna un katinonu ražotnes. Jaunākā analīze liecina, ka kokaīna pieejamība Eiropā joprojām ir augsta, norādot uz virkni veselības apdraudējumu. ES 2020. gadā tika konfiscētas 213 tonnas kokaīna (2019. gadā — 202 tonnas), bet tika likvidētas 23 laboratorijas (2019. gadā — 15) (4).

Amfetamīna pieejamība arī ir augsta un var palielināties. ES dalībvalstīs 2020. gadā konfiscēja 21,2 tonnas (2019. gadā — 15,4 tonnas), un 78 amfetamīna laboratorijas tika likvidētas (2019. gadā — 38). Ziņojumā norādīts, ka Eiropā tiek demontēti vidēja un liela mēroga metamfetamīna ražošanas iekārtu skaits. Nesen Eiropā ir mainījusies metamfetamīna ražošana un piegāde. Šī tendence rada plašākas pieejamības risku un plašākas lietošanas iespēju risku.

Likvidēto MDMA laboratoriju skaits (29) 2020. gadā saglabājās salīdzinoši stabils. Turklāt tika likvidētas 15 katinonu ražotnes (2019. gadā — piecas) un konfiscēti 860 kg katinonu ražošanai paredzētu ķīmisko prekursoru (2019. gadā — 438). Lai gan mazāk izplatītas, 2020. gadā ES tika likvidētas arī nelikumīgas laboratorijas, kas ražo heroīnu, ketamīnu, GBL un DMT.

Galvenais ziņojumā izvirzītais jautājums ir par to, vai tumšā tīkla narkotiku tirgos vērojama lejupslīde. Darbību šajos tirgos, šķiet, ir ietekmējuši vairāki faktori (piemēram, tiesībsardzības pasākumi, piegādes problēmas, krāpšanas shēmas). Aplēstie ieņēmumi 2021. gada beigās ievērojami samazinājās līdz gandrīz 30 000 EUR dienā (salīdzinājumā ar 1 miljonu EUR dienā 2020. gadā). Šķiet, ka sociālie plašsaziņas līdzekļi un tūlītējās ziņapmaiņas lietotnes tiek atbalstītas kā drošāks un ērtāks piegādes avots, uzsverot reaģēšanas nepieciešamību šajā jomā.

### Nepieciešamība paplašināt ārstēšanas un kaitējuma mazināšanas pakalpojumus

Šodien publicētajā ziņojumā ir uzsvērtā vajadzība Eiropā izvērst narkotiku injicējamo ārstēšanas un kaitējuma mazināšanas pakalpojumus. 2020. gadā tikai **Čehija, Spānija, Luksemburga un Norvēģija** ziņoja, ka tās ir sasniegušas Pasaules Veselības organizācijas (PVO) 2020. gada mērķus nodrošināt 200 šīrces gadā uz vienu injicējamo narkotiku lietotāju un 40 % augsta riska opioīdu lietotāju ir sākuši ārstēšanos opioīdu agonistu terapijā (OAT), kas ir aizsargājošs faktors pret narkotiku pārdozēšanu. Tiek lēsts, ka 2020. gadā ES bija viens miljons augsta riska opioīdu lietotāju un 514 000 pacientu OAT, kas liecina, ka kopējais ārstēšanas nodrošinājums ir 50 %. Tomēr starp valstīm pastāv lielas atšķirības, un daudzās ES dalībvalstīs ārstēšanās nodrošināšana joprojām nav pietiekama.

Injicējamo narkotiku lietošana ir saistīta ar nopietnām veselības problēmām, piemēram, infekcijas slimībām, pārdozēšanu un nāves gadījumiem. Lai gan heroīna injicēšana samazinās, pieaug bažas par plašāka vielu klāsta, tostarp amfetamīnu, kokaīna, sintētisko katinonu, parakstīto opioīdu un citu zāļu, injicēšanu.

Aplēsts, ka 2020. gadā ES ir bijuši 5800 pārdozēšanas izraisītu nāves gadījumu, kas saistīti ar nelegālām narkotikām. Lielākā daļa šo nāves gadījumu bija saistīti ar vairāku narkotiku toksicitāti, kas parasti ietver nelegālu opioīdu, citu nelegālu narkotiku, zāļu un alkohola kombināciju (5). Līdztekus augstai kokaīna pieejamībai Eiropā ziņojumi liecina, ka kokaīna lietošana, iespējams, palielinās un pašlaik tiek novērota neaizsargāto narkotiku lietotāju vidū lielākā skaitā pilsētu un valstu. Kreku parasti smēķē, bet to var arī injicēt, un tā ir saistīta ar dažādiem veselības un sociālajiem kaitējumiem (piemēram, infekcijas slimībām un vardarbību). Ilgtermiņa tendences liecina, ka 2020. gadā Eiropā aptuveni 7 000 pacientu sāka ārstēšanos no narkotiku atkarības kokaīna problēmu dēļ, kas ir trīsreiz vairāk nekā 2016. gadā.

### Starptautiskā situācija — jaunas problēmas un iespējams apdraudējums

Narkotiku radītās problēmas Eiropā var ietekmēt starptautiskas norises. Šodien publicētajā ziņojumā ir aplūkoti jaunākie notikumi **Afganistānā** un **Ukrainā** un iespējamā ietekme uz narkotiku jomu. Lai gan ir pārāgri pilnībā novērtēt šo notikumu ietekmi, būs vajadzīga mērķtiecīga situācijas uzraudzība, lai informētu politikas veidotājus un reaģēšanas pasākumus.

Neraugoties uz 2022. gada Taliban aizliegumu ražot, pārdot un tirgot nelegālas narkotiskās vielas **Afganistānā**, magoņu audzēšana, šķiet, turpinās. Ņemot vērā valsts pašreizējās finanšu problēmas, ieņēmumi no narkotikām varētu kļūt par nozīmīgu ienākumu avotu, kas varētu palielināt heroīna nelikumīgu tirdzniecību uz Eiropu. Vēl viens svarīgs jautājums ir par to, vai Eiropa kļūs par Afganistānā ražota metamfetamīna patēriņa tirgu. Eiropas ražotāji pašlaik piegādā ES tirgum šo narkotiku. Tomēr nesen ir novērota arī uz ephedra balstīta metamfetamīna ražošana **Afganistānā**, kā arī šīs narkotikas konfiskācijas gadījumu skaita palielināšanās dažos izveidotajos heroīna transportēšanas maršrutos.

Karš **Ukrainā** ir vairojis nenoteiktību par situāciju narkotiku jomā Eiropā. Tikai neliela daļa no tiem, kuri meklē patvērumu ES, būs cilvēki, kuriem Ukrainā būs pieejama narkotiku atkarības ārstēšana. Šiem cilvēkiem būs nepieciešama nepārtraukta ārstēšana, kā arī viņu konkrētajām vajadzībām un valodai pielāgoti pakalpojumi. Kopumā personas, kuras bēg no konflikta, visticamāk, ir cietušas no smaga psiholoģiskā stresa, kas nākotnē var palielināt viņu neaizsargātību pret narkotisko vielu lietošanas problēmām. Karš varētu arī izraisīt nelegālās tirdzniecības maršrutu izmaiņas, jo noziedznieki izmanto ievainojamības vai izvairās no skartajām teritorijām.

**EMCDDA valdes priekšsēdētāja Franz Pietsch** secina: “Šodien publicētajā ziņojumā ir sniegts stratēģisks un holistisks pārskats par situāciju narkotiku jomā Eiropā un tās ietekmi uz sabiedrības veselību un drošību. Tas ir būtisks resurss, lai palīdzētu politikas veidotājiem un narkotiku jomas speciālistiem uzlabot savu sagatavotību un reaģēšanu. Šonedēļ ES agrīnās brīdināšanas sistēma par jaunām psihoaktīvām vielām svin tās 25. gadadienu. Tā kā turpina parādīties jaunas narkotikas, ir nepieciešams lielāks atbalsts valstu agrīnās brīdināšanas sistēmām un tiesu medicīnas un toksikoloģiskajai testēšanai, lai labāk atklātu jaunus draudus un aizsargātu sabiedrības veselību, kā arī reaģētu uz tiem.”

(<sup>1</sup>) *Eiropas 2022. gada ziņojums par narkotikām* (25 valodas) — [https://www.emcdda.europa.eu/edr2022\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/edr2022_en)  
Ziņojuma pamatā esošie valstu dati (2022. gada statistikas biļetens) —

[https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2022\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/data/stats2022_en) Ziņojumā ir aprakstīta situācija saistībā ar narkotikām līdz 2021. gada beigām, pamatojoties uz 2020. gada un 2021. gada datiem, ja tādi ir pieejami.

(<sup>2</sup>) [https://www.emcdda.europa.eu/news/2022/2/latest-wastewater-data-reveal-drug-taking-habits-75-european-cities\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/news/2022/2/latest-wastewater-data-reveal-drug-taking-habits-75-european-cities_en)

(<sup>3</sup>) [https://www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communication/update-eu-early-warning-system-2022\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communication/update-eu-early-warning-system-2022_en)

(<sup>4</sup>) Jaunākās analīzes par ES kokaīna un metamfetamīna tirgu — [https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets_en)

(<sup>5</sup>) EMCDDA mikroceļveži par reaģēšanu uz narkotiku problēmām —

[https://www.emcdda.europa.eu/publications/health-and-social-responses-a-european-guide\\_en](https://www.emcdda.europa.eu/publications/health-and-social-responses-a-european-guide_en)